

Natura 2000 kaitsealadel elavate ja tegutsevate huvipoolte fookusgrupi-intervjuude põhijäreldused

Projekt NaturallyEst LIFE „Piloting Natura 2000 communication in Estonia“, LIFE 16-GIE/EE/000665

Leene Korp, Silvia Lotman, Mari Kaisal, Mariliis Haljasorg, Laura Oro

2018

SISUKORD

Summary in English	3
Töö eesmärk ja metoodika	3
Sihtrühmade analüüs	4
Probleemimustrid	9
Usaldamatus	10
Institutsionaalsed probleemid	17
Suhtluspraktika	24
Uuringus osalenute pakutud lahendused looduskaitse konfliktile	25

Summary in English

The current survey is part of a 2016 LIFE project „NaturallyEst LIFE – Piloting Natura 2000 communication in Estonia“, LIFE 16-GIE/EE/000665. A *PhD* student Leene Korp commenced 10 focus group interviews with different nature conservation related stakeholders groups during January-May. The goals of this survey were: 1) to map the overall situation in the attitudes towards Natura2000 and nature conservation; 2) to line out the main conservation conflict topics that emerge with different stakeholders; 3) with qualitative survey let the stakeholders' „speak up their mind“; 4) to let the stakeholder groups to provide possible solutions for the conflicts as they see it. All the focus group interviews were recorded and transcribed, the anonymity of the participants was guaranteed with code names.

The mapped conflicts are divided into three large groups. Firstly, **the Mistrust between Stakeholders**. Clearest mistrust was drawn between the people and the „state“, where „state“ could represent any national or regional authority. Secondly, **the Institutional Problems** where the stakeholders feel that all kind of organisational, technical, bureaucratic issues or the top-down regulations are the core reason for the failure of nature conservation. Thirdly, **Communication problems** represent the simple practices of human interaction that may cause or avoid emerging conflicts in the conservation matters.

Disclaimer: The content of this analysis does not reflect the official opinion of the European Commission.

Töö eesmärk ja metoodika

Eestimaa Looduse Fondi ja Keskkonnaõiguse Keskuse tellimusel viis Tartu Ülikooli doktorant Leene Korp 2018. aastal läbi 10 fookusgrupi vestlust looduskaitsega seotud huvigruppidega. Uuringu eesmärk oli kaardistada võimalikult laialt looduskaitse konfliktide maastik, kirjeldada sihtrühmade endi sõnadega looduskaitse konflikti olemust ja allikaid. Tegemist on kvalitatiivse uuringuga, mille tulemustest ei saa teha järeldusi kogu sihtrühma suhtumiste kohta laiemalt. Uuringusse kaasati eelkõige riigisektori välised sihtrühmad, võrdluseks küsitleti ka Keskkonnaameti töötajaid ja kohalike omavalitsuste esindajaid.

Iga sihtrühmaga viidi läbi paaritunnine grupivestlus, mis lindistati ja transkribeeriti. Töö tellijate ja autorite ühisarutelu tulemusel kaardistati intervjuudest välja kooruvad põhiprobleemid ning erinevused-sarnasused sihtrühmade vahel. Vestluses osalenud sihtrühmadest välja koorunud probleemistik on käesolevas töös jaotatud kolme gruppi. Esiteks usaldamatus osapoolte vahel, olgu selleks riik ja kodanikud või erinevad ühiskonnagrupid või ametkonnad omavahel. Teiseks otsesed

institutsionaalsed vajakajäämised, kus küsitletud tunnetavad, et riiklik korraldus kas regulatsioonide või ametkondade näol, on probleemide peamiseks põhjuseks. Ning kolmandaks horisontaalne suhtluspraktika teema, mille all toome välja erinevaid näiteid, kus paremad suhtlemismeetodid või -viisid oleksid osaks lahendustest. Kõik kolm probleemigrupi on kaardistatud pärast intervjuude läbiviimist ja ei olnud sellisel kujul küsitletavatele ette antud. Sihtrühmade suhtumisele arvilise hinnangu andmiseks viidi läbi autorite poolt arvilise hinnangu andmine kolmele olulisimale väljakoornud probleemirühmale: usaldamatusele, institutsionaalsetele regulatsioonidele ja suhtluspraktikatele. Kõigi töö autorite hinnangute keskmine on esitatud iga sihtrühma iseloomustamiseks.

Sihtrühmade analüüs

Poollooduslike koosluste hooldajad. Uuringu raames viidi 12.01.2018 läbi 11 osalejaga fookusgrupp Matsalu rahvuspargis ja 29.01.2018 4 osalejaga fookusgrupp Karula rahvuspargis. Osalejaid iseloomustab väga isiklik ja pikaajaline suhe kaitsealaga, osalejad oskavad rääkida lugusid sellest, millised muutused on toimunud looduskaitse halduses, millised on olnud reeglid ja toetused erinevatel perioodidel. Enamasti olid selle sihtrühma esindajad rahul looduskaitse kui sellisega ja hindasid looduskeskkonna säilimise vajadust olles kas juba mitmendat põlve piirkonna loodusega seotud või piirkonda kolinud sealste loodusväärtuste tõttu. Sihtrühma esindajad on üsna vilunud looduskaitsega seotud bürokraatiaga toimetulemises ja hindavad reegleid pigem ise poliitikakujundaja tasandilt. Looduskaitset kritiseeritakse kui osaleja silmis konkreetne tegevus ei vii lähemale suurele eesmärgile, aga toob kaasa halduskoormust. Sihtrühma esindajad töid looduskaitse konfliktide allikana välja eelkõige institutsionaalset korraldust, mis on nende hinnangul keskne: bürokraatlik süsteem ei võimalda loodust kaitsta ja samal ajal kohalikke seisukohti arvestada, kohati on sihtrühma esindajate arvates probleemiks ametnike suhtluspraktika, seda eelkõige nooremate ametnike puhul, mis toob omakorda kaasa üsna suure usaldamatuse kogu süsteemi vastu.

Poollooduslike koosluste hooldajate probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
3,75	5	4

Jahimehed. Uuringu raames viidi läbi fookusgrupi vestlus 3 osalejaga 12.02.2018 Tallinnas Eesti Jahimeeste Seltsi majas. Osalejad tunnevad looduskaitse bürokraatiat pigem hästi, kuid võrreldes PLK hooldajatega ei ole bürokraatia ise nii suur probleem kui tunnetuslik vastuseis ühiskondlike gruppidega (loomakaitsjad, erametsaomanikud, linnastunud inimesed). Looduskaitset nähakse kui ühiskondliku vastupidamise garantiid ja jahindust selle osana, kuid ühiskonnas asetatakse end pigem enda grupi õiguste eest võitleva vähemuse rolli. Looduskaitse konfliktide

puhul ühte keskset probleemi sihtrühma esindajad ise välja ei too, kuid üheks olulisimaks probleemiks peetakse seda, et riiklikud institutsioonid ja ühiskond laiemalt ei usalda looduskaitset jahimeeste kätte, millest tulenevad ka jahimeeste etteheited jahikorralduse institutsionaalsele poolele. Suhtluspraktikas suuri süsteemseid probleeme sihtrühmaga vestlusel välja ei toodud.

Janimeeste probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
3,75	3	2,75

Kohalikud elanikud/maaomanikud. 04.03.2018 viidi läbi 4 osalejaga fookusgrupi vestlus Lahemaa rahvusparkis. Sihtrühma iseloomustab elu kaitsealal olukorras, kus primaarne sissetulekuallikas ei ole põllumajandus, jahindus ega metsandus. Kasutatakse kohalikke teenuseid nagu kohalikud koolid, poed ja bussiliiklus. Sihtrühma esindajad näevad end kohaliku elu alleshoidjana ning on häiritud piirangutest, mis tulevad iseenda elu korraldamisele, eelkõige uute ehitiste püstitamisele. Tunnetatakse rikkamate või mõjuvõimsamate inimestega ebavõrdsust, kellel justkui õnnestub saada rohkem õigusi kuhugi liikumiseks või millegi ehitamiseks. Arengu pidurina nähakse kohalikku omavalitsust, kes looduskaitse ettekäändel ei anna luba millegi tegemiseks. Looduskaitse konflikti keskse probleemina nähakse looduskaitse bürokraatlikku süsteemi, mis toob kaasa ametkondade kehva suhtluspraktika ja usalduse languse.

Maaomanike probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
2,75	5	4,25

Väikemetsaomanikud/metsaühistute liikmed. 28.03.2018 viidi Viljandis läbi 10 osalejaga fookusgrupi vestlus, kus osalesid väikemetsaomanikud, kes kõik olid metsaühistute liikmed, vestluses osales ka metsaomanikke nõustav konsulent. Väikemetsaomanikud tunnetavad tugevalt ebavõrdsust ühiskonnas, neile pole selge, kust ja miks tulevad regulatsioonid ning nad ei ole neid võimelised ilma konsulendi abita täitma. Looduse kaitse kui sellise vastu nad ei ole, kuid neil puudub piisav võimestatus hinnata, kas tänane looduskaitse regulatsioon tagab eesmärgi täitmise. Looduskaitse konflikti keskse probleemina nähakse riiklikku süsteemi, mis on neid pannud ebavõrdsesse olukorda, samuti ei tunnetata riigiametnikke võrdsete suhtluspartneritena ning usaldus looduskaitse toimimisse on väike.

Väikemetsaomanike probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus

Institutsioon

Suhtluspraktika

3,5

5

4

Suvitajad. 28.03.2018 viidi Tallinnas läbi 6 osalejaga fookusgrupi vestlus, kus osales suvitajaid Matsalu, Lahemaa ja Vilsandi rahvuspargist. Suvitajad hindavad kõrgelt looduskaitsealade loodust ja tunnevad pigem hirmu selle looduse säilimise pärast. Mitmed suvitajad tunnetevad looduse kadumist linnade ümber ja on suvilat vahetanud, et leida looduskaunim ja inimvaesem asukoht. Samas kui teised suvitajad on piirkonda sattunud pigem juhuslikult tuttavate-sugulaste kaudu. Osadel suvitajatel on hirm, et praegune looduskaitse regulatsioon ei kaitse piisavalt loodust raiete, üleliigse külastuse või reostuse eest. Suvitajad ei näe looduskaitse regulatsioonis otseselt enda tegevusele takistust, kuid tunnetavad siiski, et regulatsioon muudaks nende elu ebamugavaks juhul, kui nad otsustaksid suvilasse püsivalt elama jääda. Eelkõige nähakse sel juhul probleemi ehitiste püstitamisel ja maakasutamisel, kuid ka suvitades on põkkunud liikumiskiirangute või tegevuskiirangutega, mille vajalikkus pole neile üheselt arusaadav. Suvitajate kokkupuude looduskaitse regulatsiooniga on üsna vähene, enamasti pole suvitamisel olnud tarvis ametnikega otseselt suhelda ning suhtluspraktikas probleeme ei nähta, vajalik info saadakse avalikest kirjalikest allikatest ja suhtlusest tuttavatega. Usaldusprobleeme suvitajad samuti olulisena välja ei too, kuid siiski leitakse, et riiklikud regulatsioonid näiteks ehitus- või külastustegevusele on põhjendamatud või arusaamatud.

Suvitajate probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus

Institutsioon

Suhtluspraktika

2,75

3,5

1,5

Keskkonnaameti töötajad. 05.04.2018 viidi Tartus läbi 4 osalejaga fookusgrupi vestlus Keskkonnaameti töötajatega, kes puutuvad kokku kaitse planeerimise, maahoolduse ja liigikaitsega ning suhtlevad regulaarselt ametkonda pöördujatega. Keskkonnaameti töötajad leiavad, et looduskaitse regulatsioonid on pigem õigesti paigas, kuid ametkonna haldusstruktuur, tööpiirkondade suurus ning töökoormus ei luba regulatsioone piisavalt hästi rakendada. Tunnetatakse, et iga probleemi lahendamiseks on liiga vähe aega, samuti ei jõuta end kursis hoida või ei liigu info piisavalt kolleegide töö või teiste ametite tööga, mis puudutab oma piirkonda. Ametnikud näevad osasid sihtrühmi pigem koostööpartneritena ja teisi pigem võhikutena, kes vajavad harimist või reguleerimist. Keskkonnaameti töötajad oskavad oma igapäevatööst tuua hulgaliselt näiteid nii suhtluspraktika, institutsionaalsete takistuste kui ka usalduse puudumise kohta. Keskselt probleemiks hinnatakse pigem regulatsioonide rakendamiseks vajaliku ressursi vähesust.

Keskkonnaameti probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
3,6	4,2	4,8

Kohalike omavalitsuste töötajad. 12.04.2018 viidi Tartus läbi 4 osalejaga fookusgrupi vestlus kohalike omavalitsuste töötajatega. Esindatus oli kolm omavalitsust Ida- ja Kesk-Eestist. Küsitletud sihtrühma esindajad ei näe looduskaitset üldiselt ega Eesti looduskaitse regulatsioonides kuigi suurt panust oma töösse. Ei osata kirjeldada looduskaitse kasulikkust omavalitsuse jaoks, küll aga kirjeldatakse bürokraatiaga seotud keerdkäike, mis tulevad riigipoolsetest ettekirjutustest. Kohalike omavalitsuste esindajate poolt toodud probleemidest suurem osa viitavad rahulolematusele omavalitsuse ja riigi rollijaotuse ja võimuhete osas, olles tihedas kontaktis nii riigiametnike kui kodanikega ei näe omavalitsused konflikti allikana usaldamatust, vaid pigem riigi poolt määratletud regulatsioone.

Kohalike omavalitsuste töötajate probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
1,75	4	3,25

Metsakaitseaktivistid. 08.05.2018 viidi Tallinnas läbi 4 osalejaga fookusgrupi vestlus, kus osalesid liikumise Eesti Metsa Abiks liikmed. Metsakaitseaktivistid peavad riiklikke tegevusi looduse kaitsmiseks ebapiisavaks, nad leiavad, et võimukad ühiskonna liikmed tegelevad looduse hüvede ületarbimisega ning sellele vastukaaluks on tarvis aktiivset tegevust ühiskonnas häirekella löömiseks. Aktivistid on enda sõnul valmis asuma dialoogi kõigi ühiskonnagruppide ja asutustega, kel selleks valmisolek ning nad otsivad aktiivselt võimalusi enda kurssi viimiseks probleemidega ja nende probleemide kiireks lahendamiseks. Aktivistid usuvad, et keskkonnainfo kiire ja kohene avalikustamine läbi infoühiskonna kiirete kanalite võimaldab mobiliseerida piisavalt ühiskondlikku toetust, et ametkondadesse sumbuvaid probleeme tuua päevavalgele ja neid lahendada. Looduskaitse konfliktis paistavad sihtrühma esindajad välja kõige suurema usaldamatusega looduskaitse praegusesse süsteemi vastu. Selgelt näevad sihtrühma esindajad konflikti allikana regulatsioone endid, mitte suhtlusprobleeme.

Metsakaitseaktivistide probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
4,75	4	2,5

Metsaettevõtete esindajad. 10.05.2018 viidi Tallinnas läbi 3 osaleja küsitlemine, kes esindasid suuri metsaettevõtteid, millel on looduskaitsealuseid maid erinevates Eesti piirkondades. Lisaks viidi läbi üks telefoni intervjuu neljanda sihtrühma esindajaga, kel ei olnud võimalik kohtumisele tulla. Metsaettevõtted näevad Natura 2000 metsatoetuses olulist looduskaitse hooba ja leiavad, et looduskaitse peakski sarnastel meetmetel põhinema. Ettevõtete esindajad on pigem praeguse olukorraga rahul ja on suutnud bürokraatlike reeglite järgi kõik oma tegevused seada ilma, et nende endi eesmärgid oluliselt kannataksid. Nad ei näe endal liigseid piiranguid, kuigi paljud looduskaitse eesmärgid ja regulatsioonid ei ole neile loogiliselt arusaadavad ja nad pigem oleks huvitatud regulatsioonide lõdvendamisest ja heidavad riigiasutustele ette haldussuutmatust. Metsaettevõtete hinnangud looduskaitse konfliktide suurusele ja selle allikatele on kõigist sihtrühmadest kõige leebemad.

Metsaettevõtete esindajate probleemi allikate hinnangud:

Usaldamatus	Institutsioon	Suhtluspraktika
1,5	2,75	2

Probleemimustrid

Huvipooled, kellega 2018. aasta esimese viie kuu jooksul fookusgrupi vestlusi läbi viidi, on oma elu kas igapäevaselt või hooajaliselt sidunud looduskaitsealadega. Paljud neist on kohalikud ning puutuvad kaitsekorraldusega kokku kõige isiklikumal ja argisemal moel – otse omaenda kodus. Suurel ja mitmekesisel seltskonnal, kellega Eesti eri piirkondades kohtuti, oli jagamiseks tohutu hulk kogemusi, jutuaajamised olid täis uusi ja aastatetaguseid, nii positiivseid kui negatiivseid lugusid. Alati olid isiklike lugudega seotud ka üldisemad tähelepanekud – looduskaitsest ja rahvusparkidest, riigist ja selle tulevikust, samuti mõtteid, kuidas asju paremini lahendada.

Kõigist intervjueeritutest olid kõige tugevamalt end Natura 2000 aladega sidunud poollooduslike koosluste hooldajad: need on kohalikud elanikud, kes hoolitsevad omaenda kodukandis loodusväärtuslike koosluste eest. Nad peavad sageli lambaid või veiseid ning teevad seda nii ettekirjutuste kui oma parima äranägemise järgi ja tunnevad seejuures, et lisaks looduse hoidmisele on nad ka pärimuse kaitsjad. Ka suurem osa väikemetsaomanikest, keda küsitleti, elasid maapiirkondades, sageli samal Natura 2000 alal või selle läheduses, kus asub nende mets, ning olid igapäevaselt seotud terve hulga kitsendustega, mis puudutasid metsade majandamist ja vahel ka neis viibimist. Rahvusparkides elavad maaomanikud jagasid muret piirangute pärast, mis üpris sageli puudutavad nende isiklikku kodust heaolu – näiteks abihoonete rajamist või kodude laiendamist. Erinevad piirangud ei lase neil mugavasti elada ega nende lastel suureks kasvades kodukanti kolida. Jahimehed tegid juttu sellest, kuidas tegevus viib neid nii väikemetsaomanike, suuromanike kui riigi maa-aladele, mis annab neile võrdlemisi avara ülevaate oma jahinduspiirkonna keskkonna hetkeseisust. Suvitajate tähelepanekud olid seotud nii kohalikele vahel üle jõu käivate tingimuste ja piirangutega kui nende endi murega alade loodusväärtuste säilimise pärast.

Metsaettevõtete esindajad, metsakaitseaktivistid ning ametnikud nii Keskkonnaametist kui ka kohalikest omavalitsustest jagasid samuti oma kogemusi Natura 2000 aladelt. Neid rühmi iseloomustavad kokkupuuted looduskaitsega eelkõige ameti- või erialaliselt. Ka nemad olid väga valmis oma lugusid jutustama ja vaatenurki tutvustama.

Usaldamatus

Intervjuudest maa- ja metsaomanike, suvitajate, jahimeeste ja maahoolajatega jäi läbivalt kostma mure, et riik ja keskkonnaametnikud ei usalda neid. Kohalikel on mulje, nagu riik kahtlustaks neid ja kohtleks kord sulgi, kord lihtsalt asjatundmatuna.

“Õudselt ajab marru see asi, et riik ei usalda inimest. Kontroll kontrolli otsas, kontroll peab kontrollima, olen nõus, aga järgmine tuleb ja kontrollib jälle teistmoodi.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Alati vaadatakse nagu salakütti” (jahimees)

“Mingit kompromissi või koostööd ei saagi olla, sellepärast et kui sa lähened, et sa oled varas ja petis *anyway*, onju, küsimus on ainult ajas, millal me sind paljastame, siis tegelikult ei toimi see, mille pärast seda kõike tehakse.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Ka ametnikud ise leiavad, et praegusel viisil koordineeritud keskkonnakaitse süsteem ei paku võimalust teiste osapoolte usaldamiseks.

“Vanasti sai öelda, et tehke nii, nagu teeksite oma kodus, mitte nii nagu ametnik tahab.” (keskkonnaametnik)

Usaldamatuse tingimustes tekib värvikas vastandumine, kus tavainimene näeb ametnikku konservatiivse hoiakuga linnainimesena, kes ei julge võtta vastu keerulisi otsuseid, kuna nende tegemisel tuleb tal “lõdin peale” ning ta on mures oma ametiposti ja ametisese kontrolli pärast. Just seda nähakse ühe põhjusena, miks ametnik inimest ei aita.

“Kodanikuna tunnen, et ametnikult on „ei“ jube kerge tulema ja siis jäetakse sind keset platsi vihma kätte seisma, pead ise olema jube tark ja agar, et mida edasi tegema peaks.” (maaomanik ja turismiettevõtja)

“Natuke on ka see eluvõõruse küsimus, mida ei saa ka nagu õpetada.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Ei on lihtsam öelda. Kui ütled jah, siis pead hakkama kontrollima, kas ta viib ühe puu või järsku võtab ühe puu veel kõrvalt. Usaldus kodaniku vastu, see on see probleem.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Lisaks tegutseb ametnik või riigi esindaja inimeste hinnangul kohalikke olusid tundmata.

“Järjest rohkem lähebki nii, et ta [ametnik] vaatab arvutiekraanilt neid GPSi piire ja neid jooni ja otsustab. Ja siis vaatab veel satelliidi pilti ja Valga ilmatedet, et kas sellel päeval sadas või ei sadanud ja siis teeb mingeid otsuseid ütleb, et kuidas see elu käib.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Iseennast näevad Natura 2000 aladel tegutsevad inimesed üsnagi asjatundlikuna: oma sõnutsi on nad n-ö ellujääjad, kaitsevad osavalt loodust ja kultuuriväärtusi, teevad ratsionaalseid otsuseid, tunnevad keskkonda ja oskavad seal tekkivaid muresid hästi lahendada.

“Ma arvan, et 80% linnalastest ei oska pliita alla tuld teha. Kui sa interneti välja lülitad ja elekter ära läheb, siis nad surevad ju linnas ära kõik.” (maaomanik)

“Sõbrad, kui elekter ära läheb, mis siis hakkab saama? Las läheb elekter 2 nädalaks ära, vaatame, mis siis saab. Las tuleb üks looduskatastroof, kui elekter ei tulegi enam tagasi.” (jahimees)

“Koolides võiks olla midagi sellist, mis teeks asja selgeks. Kool, kutsu see mees omale sinna, et räägi, kuidas asjad on. Haritud inimesed peaks seal (metsas) käima, see asi on liiga emotsionaalsel tasemel. Vale arvamus, mis läheb massidesse, see võib igal alal palju jama kaasa tuua.” (jahimees)

Mõistuse piires peetakse end pigem seaduskuulekaks:

“Jahimehed on täiesti tavalised Eesti inimesed, eestlane on ikka suhteliselt seaduskuulekas. Kui eestlane läheb nagu rikkuma, siis on kindel, et nüüd on ametnikud midagi valesti teinud. (jahimees)

Kõigi nende väikeste vastandumistegevuste tulemusena tekib küllaltki karikatuurne polariseerumine, see omakorda hoiab püsivana usalduse madalat *status quod* ja hakkab vähendama edasisi dialoogivõimalusi.

Kirjeldatud olukorras muutuvad väga märgiliseks igasugused “karistamised” nagu trahvide tegemise praktikad, mida trahvisaajad näevad nende “tunde järgi” toimetamisest ülesõitmisena. Neid olukordi tajutakse ebaõiglasena.

“No ma olen nõus sellega, et kui ma tunnen, et ma olen midagi halvasti teinud, mind peab karistama. Politsei ka teeb nii, ma ei ole halb, eks ole. Aga kui ma tunnen, et ma ei ole teinud midagi valesti, me tahame, et see liigilisus säiliks või pigem suureneks ja kui ma seda nagu oma tunde järgi teen, siis on nagu OK ma arvan, ei ole paha...” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Tegin kirja, palun pikendage seda niitmise aega. Nüüd siis lõpuks sain ma karistada selle eest, tuli kiri vastu, et me vaatasime ilmteate järgi, et sel hetkel ei sadanud sul. No mida pekki?” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Usaldamatust soodustab ka sihtrühma esindajate tunnetus, et ametnikud on bürokraatias mugavustsoonis, kuid kodanik peab iga probleemi lahendades endale uue teema selgeks tegema. See tekitab kohati inimestes lootusetuse tunnet:

Mingis olukorras ikka üritad vastuskirju teha, aga see sinu igapäevastest toimetustest võtab nagu enamus aja ära, siis sa loobud sellest, võtad selle karistuse vastu ja ongi kõik. (poollooduslike koosluste hooldaja)

Samuti nähakse, et tehnokraatlikud lahendused töötavad pigem riigiparaadi kui kodaniku heaks:

“Ebavõrdsed olukorrad tekivad ka siis, kui Natura ala on kaardi peal siin, aga looduses on see nihkes ja inventuur on tehtud siia pindala ja siia ja on ilusti küsinud siia peale toetust. Kui kontroll tuli kohale, siis seda ala sisse ei arvestanud ja inimene tembeldati petiseks. Ja karistuseks kolm aastat ei tohi toetust küsida. Ehkki looduses on piirikivi siin ja hoopis see kiht, mille alusel kontroll kontrollitakse, on nihkes.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Rikkumine on see, et ma olen selle kihi ära kündnud kaardi peal, mitte see, et ma olen turvasmulda (kündnud) ... turvasmulda pole seal kunagi olnud. Aga ma olen teostanud rikkumise selle pärast, et ma kündsin seda kaardikihti. Vot sihukesed jaburdused, see on maastikuga seotud.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

“Kunagi on arvutisse digitud alad, mis on väga ratsionaalne, on teatud, et on mingid niidud kuskil käidud, arvutis ära digitud, ja nüüd kui see on meeter või kaks mööda digitud ja seal kõrval oli põld, kus pole kunagi niitu olnud ja kui sa seda künnad, siis teed justkui hullu rikkumise, sest (ametniku jaoks) kaardikiht määrab selle, mitte botaanika.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

“See oli aastat 5-6 tagasi, on üks mägi, munamägi selline, inspektor möödab mäe ära (...) ütleb, sul mägi nihkes. Ma ütlesin, et oot-oot, mismoodi mägi nihkes, ta ütles, et mägi on nihkes, vaata kaarti ja siis sai ise lõpuks aru, mis ta ütles. (poolloodusliku koosluse hooldaja)

“Sul loomad võib-olla trambivad põllu mustaks ja satelliidi pealt võib see paista, nagu oleks küntud ja pärast protsessid seda veel 2 kuud takkajärgi. Robotitega on keeruline asju ajada, palju lihtsam on inimestega.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

Ametnikud seisavad igapäevaselt silmitsi sarnaste probleemidega, mis sisendavad vähest usku kodanike heatahtlikkusse või teadlikkusse.

“Saime advokaadibüroolt kirja, kus nad olid välja arvutanud, kus kotkas peaks elama ja teavitasiid meid, et see kus kotkas praegu elab, on vale koht ja nende arvutuste kohaselt peab ta hoopis teises kohas elama. See on näide, kui kaugele võib minna inimese võhiklikkus, et me ei saa ju liikidele ette öelda, kuhu nad kolivad. Me vastasime lakooniliselt, et tänane info eest, aga keelele tuli, et te unustasite kotkast sellest teavitamast, et kuhu ta peaks kolima.” (keskkonnaametnik)

“Üks proua, kes potsatas mulle laua otsa ja ütles, sissejuhatuseks, et mina enam ei jõua. Küsisin, et mida te ei jõua? - Ma ei jõua neid kapsaid ja kartuleid enam keeta. Kellele ja miks te neid keedate siis? - No, te ei hoolitse ju ise oma lindude eest!” (keskkonnaametnik)

On ootuspärane, et ametnike jaoks on veidraid pöördumisi tegevate inimeste asjatundmatus koormav. Näiteks tõid keskkonnaametnikud vestluses välja ülemäärast korda taga ajavaid kohalikke elanikke, suvitajaid, aga ka ajakirjanikke:

“See on see koht, kus peaks hoopiski ajakirjanikke harima, et rohkem räägitakse rahvalikus keeles sellest, kuidas loodust saab aidata ja mis ei ole aitamine, vaid karuteene lindudele.” (keskkonnaametnik)

“Aga metsad on kõige raskemad, inimesed tahaks oma puidu ära koristada, et mets oleks korras ja näeks välja nagu park. Kui neile seletad, et me sellist risu tahamegi kaitsta, et see ongi kõige väärtuslikum.” (keskkonnaametnik)

“Oli selline juhtum eelmisel aastal, kus me ei suutnud inimesele piisavalt hästi selgeks teha, et ta ikka ei saa sinna üleujutusala ehituskeeluvööndisse ehitada ja lihtsalt siis ongi nagu see, et sa võid rääkida, aga inimene lihtsalt ei taha aru saada.” (keskkonnaametnik)

Keskkonnaametnikud selgitavad reeglite rikkumisi erinevat tüüpi teadmiste ja eesmärkidega, mis seadust rikkuvaid inimesi iseloomustavad.

“on ka lihtsalt suurest südameheadusest... inimesed teevad sageli lollusi, et nende väärtushinnangud on sellised. Teevad enda arust head, aga tegelikkuses võib olla kahjulik loodusele”

“Kõige sagedasem on ülehooldamine - inimesed kipuvad väljuma oma omandiõiguse piirest, nt ranna ja kalda piirkonnas, kus tahavad kõik korda teha. Aga see korda tegemine tähendab, et iga viimane kui puu võetakse ära, et avaneks ilus vaade ja kõik oleks puhas ja hooldatud ja täidetakse pinnast, et ei oleks üle ujutatud. Et seal on nii märg ja keegi ei saa kõndida, et teistel ka parem seal kalda ääres käia. Nad isegi ei tule selle peale, et sellist asja võiks esiteks küsida või et sellest võiks midagi kahju sündida.

“Tihti on sellised kodanikud, kes teavad, et trahvid on nii väikesed, teevad ära. Näiteks on paadikanalitega probleemid, inimesed lihtsalt teevad ära, maksavad trahvi ära ja tagasi seda protsessi ei pöörata.”

“Oli selline juhtum eelmisel aastal, kus me ei suutnud inimesele piisavalt hästi selgeks teha, et ta ikka ei saa sinna üleujutusala ehituskeeluvööndisse ehitada. (...) Me räägime, et Natura ala ja poollooduslikud kooslused ja üleujutusala jne. Saime isegi droonifotod, et üleujutusala, aga ikkagi teda see ei huvita, tema tahab sinna ehitada. Kui teda hoiatada, siis see ei loe.”

“Küsitakse ka liigikaitsjatelt, et kui palju see maksaks, kui buldooseriga ala üle käia.”

“Ja meil on ka “kuldkliendid” vahele jäänud, kes mitmeid aastaid saavad samades kohtades karistada väitega, et nad ei teadnud, et siin ei tohi midagi teha.”

Usaldamatuse ja polariseeritusse üheks tagajärjeks on probleemide lahendamise viis. See, et probleemid tekivad, on paratamatu, ning kuidagi tuleb neid lahendada:

“Mingi lahendus tuleb leida, võib-olla mitte kõige viisakam, aga noh, elada on vaja.” (maaomanik)

Olgu siis tegu rajamis- või hooldustöödega, üritavad inimesed tihti ametniku ja süsteemi ülekavaldamist.

- “Näiteks ma tahtsin mere poole veel truupi teha, ei tule kõne allagi. Aga selle kohta ütles see... ütle, et see on tsaariajal juba tehtud, siis võiks olla.”
- “No ütled, et on ammu olnud juba. Teed salaja peale ja ütled, et on tsaariajal tehtud.”
- “Jah, et ma vahepeal renoveerisin natuke.” (kaks maaomanikku omavahel)

“Ühel hetkel aga avastad, et ikkagi nagu ehitatakse mingitesse kohtadesse. Näiteks sinna metsa äärde ja tahaks ise minna vaatama, kas oli seal vundament, nagu natuke kahtlane tunne on. Ise ka tahaks teha, aga üldse ei julge.” (maaomanik)

“Minu koht praegu, hea küll, ma olen agar ja mulle tekitab see pigem rohkem väljakutset, kui ma sellist „ei-d“ kuulen ja siis hakkangi ennast nii väljendama, nagu ma enne rääkisin. Lähen ja käin seal ja vastan ka sama nonsensiga. Aga seda pole vaja, palju lihtsam on, kui hädasolijat, kel vaja mingi asi ellu viia, et ta saaks tuge sellelt samalt inimeselt.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

Selliste lahenduste aluseks on sageli seisukoht, et ametnik ise on rumal ja vajab “harimist”.

“Kolm aastat tagasi ta tuli [uus ametnik], ajas iga vitsa taga, ja siis ma nuhtlesin teda natuke. Nüüd eelmine aasta oli ta juba targem. Aga miks mina pean selle eest karistada saama, et ta ei ole ennast harinud?” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Lahenduste taga paistab sageli ka loogika, et toimetada tulebki seadusandluse aukude abil. Eriti domineeriv on see võimekamate maaomanike ja metsaettevõtete hoiakutes:

“Siis vaatasidki selle kava üle ja alati võis kuskilt välja lugeda, et ongi õigesti tehtud, et vastuolu ei ole. Kõik mis ei ole keelatud, on lubatud.” (metsaettevõtja)

Olulisel kohal on ka isiklikud kontaktid. Näiteks pärineb ühest mereäärsest piirkonnast lugu, kus inimene soovis oma õueala laiendada, sest vastasel korral poleks ta abihooone rajamiseks luba saanud. Lisaks suhtlusele riigiametitega võttis inimene ühendust tuttavaga Riigikogu õiguskomisjonis ja palus, regulatsioone muuta. Seda tegevust aga tunnetatakse ise süsteemi õõnestamise ja usalduse vähendamisena.

“See on nii nõme, et pead helistama kellelegi, et kuule, aita natuke, et räägi seal kellelegi.” (maaomanik)

Tavainimesele on aga käsitletamatu süsteem, kus aeg-ajalt tehakse erandeid ja tekivad JOKK-skeemid. Sellised erandid teevad meele mõruks ning iga üksikjuhtum, kus keegi teine, eriti võõras, on saanud loa ja kasutanud selleks oma kontakte või JOKK-skeeme, süvendab ülejäänute usaldamatust:

“Kui keskkonnainspektor tuleb minu hoovi peale ja ütleb mulle, näpuga vehib, et mis sa siin teed... Ja sa küsid tema käest, et kuulge tütarlaps, et mismoodi kõik need villad siia ehitatud on? Ta ütleb, et jah, ma olen uus, aga huvi pärast vaatasin paberid üle ja need on, kui minister teeb erisuse ja siis saadki ehitusloa.” (maaomanik)

“Keegi vahetas vanal aidal katust, sai trahvi, midagi ei muutnud, ei ehitanud terrassi ja ei teinud midagi hirmsat. Sellised mõttetud pisiasjad võrreldes sellega, et kuskil on mingid hooned, mis tekitavad küsimusi.” (suvitaja)

“See mereäärne suvila, mis ehitati, see on üks 10 meetrit merest, ilus klaasist, vaatega, diivanitega. Mitte paadikuur. Mina näen seda, et seda peaks KKI kontrollima, aga seda ei tehta. Kontrollitakse veidraid asju. Mina näen, et on kaks teed sinna minna, üks on ametlik rida ja tavalisele inimesele ja siis on kiira-käära rada, mida paljud ei tea.” (suvitaja)

Veel üks üsna levinud “lahendus” või mõtteviis on ebaausa süsteemi lihtne “ärakannatamine”, kus iseenesest vajalikuna tunduvad tegevused jäetakse bürokraatia või eitava vastuse hirmus teostamata, või arvestatakse juba ette kaasnevate trahvidega.

“Aga Kalle ei ole seda väga tõsiselt võtnud, ta on kannatlik.” (väikemetsaomanik)

“Eks ma teadsin, ei läinud küsima, mõtlesin, et lihtsam on trahv maksta, nagunii nad ei luba teha, kui ma küsin.” (maaomanik)

- “Mõtlesin, et peaks selle kraavi korda tegema, see tõmbaks meil ka ära. Ma ei julge isegi mõelda selle peale.”
- “Meil niimoodi uputab ja aed...”
- “Vundament hakkab lagunema...”
- “Sinna nurka oleks seda kraavi hädasti vaja.” (maaomanikud)

Vabariigi taastamise algusest saadik toimunud kümnekond reformi, ametnike voolavus, looduskaitsealade administratsioonide ning maakonnapõhise looduskaitse kadumine, nn lühike pink ja süsteemsemat sorti probleemide lahendamata jätmise riigi institutsioonides nõrgendab inimlikku kontakti ametniku ja tavainimese vahel.

“Inimesed ja süsteem roteeruvad ja meie kaitsekorralduslik tsükkel, mis peaks olema ringikujuline – planeerime, teeme plaani, viime ellu, kontrollime kuidas see plaan töötab ja siis korrigeerime oma käitumist – see on jagatud nii erinevate sektorite vahel, et... Praegu ühed planeerivad, siis antakse üle, kooskõlastusteks. Alati ei tea kõiki telgitaguseid, miks üks või teine piirang on kavasse sisse pandud, et see regioonide suurus on üsna hävitav.” (keskkonnaametnik)

Ametnikkond on killustatud ega ei tunne enam oma “kliente”, piirkondi, asjaolusid:

“Mina tunnen ennast täiesti põmmpeana sellepärast, et ma aiman, kus midagi toimub, aga kui kodanik mulle helistab ja ütleb, et ma helistan nüüd selle xx kinnistu pärast, mäletate, saatsin teile eile kirja. Siis peab keerlevad kõik 2100 eelmise aasta pöördumist ja meeletult proovid ennast kähku kurssi viia, otsid arutist üles ja samal ajal üritad inimesega rääkida.” (keskkonnaametnik)

“Paberil võiks öelda, et mets on olemas, aga tegelikult ei ole seal enam metsa. Aga nad ei tule oma kabinetist välja, tal on matemaatikas kraad, aga sellest pole kasu, tegelikkus on midagi muud.” (metsakaitse aktivist)

“Eeskirja pole ju muudetud, kõik on täpselt sama. Ent riik on palju palju kaugemale tõmbunud.” (maaomanik)

Väga tähtis tegur “kauge riigi” taastootmise ja dialoogi puudumise juures on ametnike pidev ajanappus. Ka siis, kui dialoogiks on iseenesest hea algus tehtud, toimub see tõrgetega.

“Ma isegi eelmine aasta ise initsieerisin, et ma tahaks PLK inventuure, et mul on mitu ala, mida ma nagunii niidan ja need vastavad minu arust PLK tunnustele, et äkki inventuur käiks üle. Aga palun mind ka teavitada, et ma lähleks ka hea meelega inventeerijaga koos põllule, ja ma ise ütleks, et siia inventeerime niidu, siit ma saan hooldada, aga ma sealt nagunii ei hooldada ei saa ja ärme sinna inventeerime. Aga siis ma sain kunagi PRIA kaardikihilt teada, et inventuur oli ära tehtud ja olin saanud mingeid niite hooldamiseks juurde. Sellised informeerimised mind nagu ei rõõmusta.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Meil on juhendis öeldud, et me peaksime põllumehe kaasa võtma, aga viimastel aastatel olen loobunud. Annan lihtsalt teada, et lähen kindlal päeval. Esiteks tahavad nad rääkida muudest asjadest ja mul läheb igaühe juures kaks korda rohkem aega. Nad tahavad ka alati teada, mis kell ma jõuan, aga ma ei tea, mis kell ma eelmise juures lõpetan. Sellest olen täielikult loobunud.” (keskkonnaametnik)

Positiivse kontakti ja koostöövõimaluse potentsiaaliga olukord jääb seega teostamata. Kaitsekorraldus ja kerkivate probleemide lahendamine ongi erakordselt

ajakulukas tegevus:

“See võib tõesti olla ehmata, kui pikk ja lohisev see on ajaliselt, lihtsalt kui sa pead probleemi lahendama, see võtab tohutult aega, enne kui lahenduseni jõuad.” (keskkonnaametnik)

“Ma arvan, et ma suudan ära teha umbes poole sellest, mis ma tegelikult peaks. See, millised on ootused meie läbirääkimise võimekusele klientidega, konfliktide ennetamisele, osapooltega suhtlemisele, sellega võiks vabalt täita veel teise ametikoha ära. Praegu töötame ikkagi miinimumprogrammiga ja samamoodi need sisendid, mida peaksime andma õigusloomesse, arengukavadesse, projektidesse, programmidesse. See koormus on ikka päris pöörane, mitte ainult minu kohal, vaid ka teistes ametites.” (keskkonnaametnik)

Usaldus pole kogu süsteemi vastu ühesugune.

“Olen märganud, et varem, kui ma suhtlesin ülemate ametnikega, oli mul väga halb arvamus ametnikest. Nägin ka sellist automaatset ringkaitset, väikeste korrupsiooniskeemide puhul olin kahtlustav. Nüüd suhtlen alamate ametnikega. Keskkonnaameti ametnik saatis just sellise dokumendi probleemistikust, millele meie oleks võinud alla kirjutada.” (metsakaitse aktivist)

Institutsionaalsed probleemid

Natura 2000 aladega seotud tegevuspiirangud ja kaasnevad kompensatsioonid on seotud suure hulga eeskirjadega, mille mõistmine ja tõlgendamine pole tavainimese jaoks just kuigi kerge. Paljuski on ametnik justkui eksperdi rollis, kes seadusandlust vahendada ja tõlgendada saab.

“Elanike jaoks on nagu keeruline ka, minu käest on tihti küsitud, palun selgita mulle seda maakeeles. Mida kõike vaja läheb mõne loa taotlemiseks, seal on terve pikk nimekiri, mis dokumendid peavad olema, osad on vajadusel.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

Mida vähesem on konkreetsete regulatsioonide tõlgendusruum ja paindlikkus, seda vähem tunnetavad sihtrühmad end ise looduskaitse elluviimise osana.

“Rukkiräägu pesitsusaladel võib alustada niitmist alates 10.07. Juhul kui mul on olukord, kus terve suvi sajab vihma ja ainsad kuupäevad, mil niita saaks oleks 8.-9. juulil, siis on küsimus selles, mis on pikas perspektiivis loodusele kasulik, kas see kui ma niidan kaks päeva enne lubatud kuupäeva või mul jääb üldse niitmata. Kas räägul on tegelikult vahet, kas niitmine on 9. või 10. kuupäeval, kui edaspidi kasvab kogu elupaik kinni seetõttu, et talunik ei jaksa enam võidelda?” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

Regulatsioonide ebaausust nähakse näiteks toetuste maksustamise süsteemis:

“Kui XX saab pensioni, siis on tulumaksuvaba, aga kui saab Natura toetust, siis ta läheb kohe järgmisesse kategooriasse ja hakkab ka pensioni pealt juba tulumaksu maksma.” (väikemetsaomanik)

“Kui ma käin tööl ja teenin Eesti riigile seda sisemajanduslikku koguprodukti ja võetakse mu palgalt kõik maksud ja mul on seal kuskil mets Natura ala peal... see on ju loodushoid ja nüüd makstakse mulle selle eest toetust ja karistatakse veel, et pean tulumaksu veel rohkem maksma. See on täiesti ebaloogiline.” (väikemetsaomanik)

Teisalt on suuremate metsaettevõtete jaoks olemasolev regulatsioon sobiv:

Natura on tegelikult hea asi, kui ta toimib. Kui seal majandada ei saa, siis makstakse kinni. Meil on üle 3000 ha Natura ala. Suured rahvuspargid on meil kõik esindatud v.a. Lahemaa. Siis kui on võimalus neile majandamise mõttes mitte keskenduda, siis nad ei toogi muud suurt kaasa kui rahastustootluse esitamine. (metsaettevõtja)

Maahooldaja, kes tahaks oma loomadele varjualuse ehitada:

“Ja kui sa loomad oled võtnud, siis mingil juhul sa ei saa neile varjualust ehitada. See ei käi üldse Lahemaaga kokku. Kuramus, kui loomad võib võtta, siis peaks saama neile ikka varjualuse ka teha!” (maaomanik)

Maaomanik, kes tahaks oma järeltulijate jaoks kodu laiendada:

“[XX] tahtis panna lapse Loksa kooli, oli siin kasvanud ja sündinud, läinud linna õppima. Siis saab aru, et tahaks lapse siin kooli panna ja siin elada. Isa siis räägib, et tahaks majale väikese juurdeehituse teha, et tütar saaks tagasi koju tulla ja lapselaps saaks oma toa. Sa lähed valda ja sealt tuleb esimesena „ei saa!“ Sa lähed valda selleks, et seal on teravamad pliiatsid, kes leiaksid koos sinuga lahenduse. Aga sealt on kohe: „ei saa!“, „ei ole võimalik!”

“See vallaametnik xx tütre puhul oleks pidanud ka ikka ise jalad selga võtma ja... inimene tahab ju valda tagasi tulla, oma lapsed siin kooli panna. Mida vald siis veel tahab?” (kaks maaomanikku omavahel)

Sedasorti kitsaskohad, mis esinevad süsteemselt, tekitavad ühismõjuna koos teiste ühiskondlike muutustega soodsa keskkonna erinevateks hirmudeks, mis sageli on seotud elu jätkumisega maapiirkondades ning oma identiteedi püsijäämisega. Selliste suurte hirmude juures on märgatavad ülimalt suured politiseeritud üldistused:

“Aga vegan ja gegan ja tulevad emotsionaalse jutuga, mis kõlbab lasteaialastele, et oi, teate, õudne, tuli laskis maha... Aga sa ei saa enam, sa pead reguleerima, kui sa oled korra looduse ja inimese ja looma kooselusse sekkunud, siis see asi on möödapääsmatu. See vana olukord, eelajalooline, enam tagasi ei tule.” (jahimees)

“Täna on need sassi läinud, kui sa oled nagu vegan ja tuled keskkonnaametisse tööle ja hakkad seda ära kasutama veganluse propageerimiseks, siis see ei ole ok.” (jahimees)

või pagulastele:

“Euroopa otsustab, et võtame põgenikud sisse, ehitame neile siia XXI putkad ja paneme nad sinna elama. Kellele me hoiame? Tulevad venelased või kes iganes, nagu nad siin olid juba. Praegu tundub mulle küll, et kellelegi hoitakse.” (maaomanik)

Omaette probleemistiku moodustab Natura 2000 kui institutsioon ise. Eestis olid juba enne Naturat erinevalt kaitstud kaitsealad, ning kohalikud ja ametnikud olid harjunud neis kehtestatud piirangutega.

“Natura ideoloogia oli ka alguses selline, et umbes see on nagu aukraad veel juurde. (...) Siis me rõõmustasime, et oi, me saame mingi lisahoova, aga mõnes mõttes see on päris palju bürokraatiat juurde toonud, kui ametniku seisukohast vaatan.” (keskkonnaametnik)

Loodusdirektiivi alusel toimunud Natura 2000 alade määramisele heidetakse ette kiirustamist.

“Minu mäletamist järgi pani selle paika üks inimene maakonnas. Ühe inimese tõmbega pandi nad peale ja vallalt ei küsitud, kas tahate või mis sellega kaasneb. See on nagu püha ja puutumatu lehm seal keset metsa, aga mida seal kaitstakse, ei saa isegi vahepeal aru. Lisaks on meil ka maastikukaitsealad, looduskaitsealad, mingid veel... kõik ongi tihtipeale kaitsealades kinni.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“Mina mäletan seda aega kui neid Natura alasid tehti, siis olin RMK-s tööl ja tõesti oli niimoodi, et üks inimene põhimõtteliselt tuli ja määras, et vot siin on nüüd mingisugune samblik või jumal-teab-misasi.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“Neid legende liigub igasuguseid, kuidas alguses kiirustades neid Natura alasid moodustati. Lõpuks tehti seda kaardil, ise töötasin ka RMK looduskaitsetalitusel, vaatad, et kirjas on vana loodusmets ja seal on hoopis 50-aastane mänd.” (metsaettevõtja)

“Paljud võrdlevad nõukogude ajaga, et miks me nüüd teeme Brüsseli käskude järgi, kui enne tegime Moskva käskude järgi, et kas me siis ise ei oska mõelda. See Natura on nagu muutunud võõrvõimu sümboliks mõnes mõttes.” (keskkonnaametnik)

Ettevõtjad ja kohaliku omavalitsuse ametnikud, töid välja, et tunnetavad, et Natura 2000 alade määramisel ja säilitamisel ei ole tegelikult looduväärtuse olemasolu tõestatud või pole sihtrühma esindajal endal piisavalt teadmist, et seda hinnata.

“Aga kui seal ikkagi ei ole seda väärtust, mida Natura ala peaks kandma, siis miks ta peaks olema Natura ala lihtsalt olemise pärast. Põhjendamatu piirang ei ole õigustatud, isegi kui see on makstud.” (metsaettevõtja)

“Kes seda määras, kas oli üks inimene, äkki ta ei tundnudki seda samblikku ja pani valesti.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“Võiks vaadata, et miks seda Natura ala seal hoitakse, samblik või mingi taimekooslus, mis on seal eriline, kui seda Eestimaal on teistes kohtades ka, siis kas siis peab ikka igas maakonnas või igas vallas seda olema.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

Hinnangute andmisel tuleb mängu suhtuja enda teadmiste hulk loodusest:

“Mingid samblikud, vabandust, ma ei mäleta nende nimesid, mul on suur nimekiri nendest. Mingid samblikud, lilled, särgid-värgid, nad on kenad ja toredad. Aga vanasti käidi ju ka täpselt samamoodi seal peal.” (maaomanik)

“Osad kotkaliigid on liikuvad, nagu konnakotkas, teevad ühele suhteliselt väikesele maa-alale mitu pesakohta, mida kordamööda kasutavad ja maaomanikud ei saagi aru, et kui tema metsatükis enam ei pesitse, miks ei või metsa maha võtta. Nad tulevad sinna tagasi ja see ei lohuta tihti maaomanikku, nad ei saa sellest aru, et tal peab olema jätkuvalt võimalus sinna tagasi tulla.” (keskkonnaametnik)

Loodusväärtusi mitte tundes on neid raske väärtustada.

“Kui riik tahab oma kaitsealasid teha, siis RMK maid on oi kui palju, kõik kaitsealad tehtagu sinna. Iga väike kotkapesa, kui sealt äkki tuleb kotkas, ootame, äkki saaks kaitseala teha, soo on ümber, midagi inimene teha ei saa. Keegi ei kompenseeri seda majanduslikku tulu, mis ta lootis saada, kui ta maa ostis või tagasi sai. Ega siis maa peab tootma tagasi midagigi inimesele, kui ta seda omab.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

Lisaks kaitsealuste alade ülevaatamise puudulikkusele on Natura 2000 alade kaitsekorralduses sihtrühmade hinnangul teisigi kitsaskohti. Natura süsteemiga kaasnevad mehhanismid on sageli ajakulukad ja osapoolte huvisid silmas pidades tarbetult keerukad. See puudutab nii hüvitiste taotlust, aruandlust kui ka tegevuse käigus tekkivate probleemide lahendamist. Metsatoetuste puhul nähakse probleemidena nii iga-aastast deklareerimist kui piirangute kompenseerimise puudusi:

“Kogu formaat on võetud põllumehelt üle. Aga isegi päris lageda metsamaa puhul on iga-aastane deklareerimine ressursside raiskamine” (metsaettevõtja)

“Natura alade kaitsel on hästi valus siiani, et kui inimestele pannakse kitsendused peale, siis ta ootab, et saab selle eest mingisugust hüvitist. Selle aasta lõpuks peab järjekord kahanema pooleteise aastani, kui riik peab maa välja ostma.” (keskkonnaametnik)

Eraldi probleemistik tekib Natura-piirangute puhul, kui need jäävad väljaspoole traditsioonilisi kaitsealasid, näiteks tiheasustusaladele. Seda olukorda toovad probleemidena välja kohalikud omavalitsused:

“Meil on tiheasustusalala ja seal on vaja ikkagi inimestel elada ja toimetada. Aga kui Natura alal midagi tegema hakkad, siis on kohe jälle see KMH ja Keskkonnaamet ja ega meil ei olegi sisuliselt sõnaõigust ja teised otsustavad, kas me võime seal seda teha või toda teha.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“See oli muidugi Natura ala, seepärast oligi kooskõlastust vaja. Iga puu juures käis eraldi vaidlus, suvi läbi.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“KOV-l oleks lihtsam neid otsuseid vastu võtta, et meil oleks otsustusõigus tiheasustusalal suurem, kui KeA-l. Kui KOV ütleb, et nii on, siis nii peakski jääma. Sõnaõigus võiks olla suurem elurajoonides just. Metsades ja kaugemad alad, loomad ja linnud ja samblikud, siin võiks olla suurem õigus KeA-l.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“Seal kus juba hooned peal on, need võiks ikka välja võtta sealt, sest muidu ei näri läbi sealt seda.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

Regulatsioonide puudujääkide osas osutatakse nii organisatsioonilistele probleemidele ja otsustusloogika hädadele kui ka loodusväärtuste kaitsmise loogika puudulikkusele:

“See on ainult üks osa kogu sellest süsteemist ja keegi ei saa aru, kuidas see selliseks on läinud. Kuidas need otsused sealt ülevalt poolt tulevad. Ma olen selgeks saanud selle, et see on poliitiline juhtimissüsteem.” (keskkonnaametnik)

“Ja siis ongi, et terve riik on mittetoimivaid süsteeme täis ja mille üle me siis uhked oleme, onju?” (jahimees)

“See ongi see lõhe, et ühest küljest tahetakse seda looduskaitset väärtust säilitada, taastada, aga teisest küljest on see üle antud kontrolliks hoopis teisele institutsioonile, mis ei ole üldse nagu selle eesmärgipärane, vaid on kontrollipõhine organisatsioon. Ja seal ongi need käärid, et see kes tuleb kontrollima, sellel ei ole seda sama eesmärki kui sellel, kes tegelikult tahab, et seda tööd tehakse.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

“Peaspetsialist ütles üks päev, et see mida sa minult ootad, see on nagu sa käsiksid mul liivast köit keerata või leivast redelit ehitada. Nii ongi, me kõik ponnistame, aga see ei vii kuskile, sest otsustuse tasemel see sumbub ära. Ei nähta valupunkti.” (keskkonnaametnik)

“Meie üritame, aga meie hääli sumbub süsteemis.” (keskkonnaametnik)

Institutsionaalsete probleemide hulka liigitub ka Keskkonnaameti sisese töökorralduse problemaatika

- “Samas meil on enda ameti seeski ju, eelmisel suvel käisime sisuliselt samu objekte üle vaatamas nii mina kui sina, ilma, et oleksime ise teadnud.”
- “See ongi sellepärast, et kõik vastutavad kitsa lõigu eest, üks planeerib kaitset ja teine korraldab töid ja siis käivad samal objektile.”
(kaks keskkonnaametnikku omavahel)

Ka ametkondade omavaheline suhtluses ja töökorralduses tuuakse välja tõrkeid:

Võib-olla ongi omavalitsuses keeruline, meid on üks inimene, pean tegema jäätmeid, loodushoidu, mul on heakord, hajaasustus, kalmistu, koerad, kassid, linnud... kõik ei tule meelde. Aga sinna [Keskkonnaametisse] helistan, siis igal ajal on oma valdkond, nemad muidugi teavad hästi laialdaselt. Mina nii ei jõua neid seadusi lugeda. Omavalitsuses on palju keerulisem ja pead palju pädevam olema. Kui on see keskkonnamõju eelhinnangu tegemine, ma ei tee seda iga kuu. Ükskord ma tegin ja siis KeA spetsialist ütles, et nii ei tehta ja pean veel sealt ja sealt lugema. Oma arust ma pingutasin küll. Ega nad sinu eest siis ära ei tee, ütlevad lihtsalt, et tehke ringi. (kohaliku omavalitsuse ametnik)

“Looduskaitse ongi nagu PRIAsse läinud, mis tegelikult ei puutu temasse üldse, ta peaks ikka nagu rohkem tootmise peal olema. Ametnike koolitatakse ainult ühtemoodi välja.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Viimasel aastal see Tartu noorhärja, ajab ühte kõrt taga, ei sul on ikka liiga pikk kõrs. Ma ütlesin, et kuule mees, see ei ole PRIA ala, see on PLK ala. Seal peaks nõuded ikkagi natuke teised olema. Eesmärgid on ju erinevad meil, üks on PRIA, kus madalam muru saab olla, meil on PLK ala, kus liigiline mitmekesisus peab tekkima. Kust ta tekib siis, kui ma ära niidan ja paljaks lasen süüa.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Tuleks RMK-lt tagasi võtta need funktsioonid, mis neile meilt välja anti, et see oleks ühes asutuses ja üksuses, et ei peaks üksteisele töökske tegema. See puudutab ka

loodusharidust ja keskkonnaharidust. RMK praegu nagu konkureerib meiega.” (keskkonnaametnik)

“Meil on näiteks RMK-st väga raske andmeid kätte saada, meil on tegelikult ka nendest teistest ettevõtmistest, kasvõi oma ministeeriumi siseselt allasutuste käest raske andmeid kätte saada või isegi ei tea, kelle poole pöörduda.” (keskkonnaametnik)

“Nüüd vahel tundub, et RMK võib teha, mida tahes ja sõita millega tahes ja kus ja võtta ette kõike. See on mingis mõttes nagu monopoolne privileegeeritus. Kohalik elanik ei tohi võtta kaitsealusest metsast puid, aga RMK teeb mida tahab. Siin on teatud vastuolu. Näiteks meil on nii, et me ei tohi liikudagi, aga kõrval RMK võtab teeb raiet. Mitte harvendusraiet, vaid suhteliselt lagedaks.” (suvitaja)

“Põhimõtteliselt see on see, et RMK-s ei ole euroopalikku struktuurikasutust, et audit tuleb otse juhatuse lauale, mitte nõukogu lauale s.t. et vigu ei parandata.” (metsakaitse aktivist)

Protsessi ajakulukus

“See tsükkel käib niimoodi, et meie teeme kaitsekorralduskava, see läheb sisendi andmiseks kooskõlastamiseks RMKsse ja nad arvavad, et nad ei taha nii palju neid tähiseid sinna panna. Siis RMK võtab mingi osa tähistest oma tööplaani ja siis teevad allhanke siltide soetamiseks, sest neil pole mingit eelarverida nende ostmiseks. Nad hangivad sildid, siis töötaja, kes need sildid paneb, siis tuleb RMK loodusvaht ja näitab, kuhu need sildid panna, kontrollib, siis panija läheb paneb sildi ära ja siis RMK läheb ja võtab metsas töö vastu. Ühe sildi juures käiakas vähemalt 3 korda. Kogu protsessis on seitse kuni kaheksa lüli. Oleks üks loodusvaht, kellele antakse sildid kätte, mis on eelarve eest ostetud ja probleem oleks lahendatud.” (keskkonnaametnik)

Keskkonnaregulatsioonide üle järelevalve puudulikkuse tunnetamine sihtrühmade poolt

“Selle ühe metskonnaga on päris palju just sellist tobedust, kuni üks mees löikaski ühe kase, sellise käsivarre jämeduse kase tee äärest maha ja pärast selgus, et see läks isegi inspeksiooni välja, et varas.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

“Ja on pannud imestama, et kas KKI jälgib kõiki neid toiminguid, mis seal toimub. Ja tekivad sellised olukorrad, kus on kaldakaitsetsoon ja sinna tekib ehitis, suvila.” (suvitaja)

“KKIst öeldi, et noh, tegelikult ei saagi nagu ... ja ei teagi ja mis on ja ... ja nii see jäigi. Kokutasid toru otsas ja ongi kõik.” (kohaliku omavalitsuse ametnik)

KKI-s meil oli mitteametlik kohtumine, kus nad olid väga sõbralikud, ülemus oli kohal. Ütlesid, et põhimõtteliselt toetavad meie teemasid, aga nad on käsist-jalust seotud. Nagu KKI ise ütleb, nemad kontrollivad raiete sobivust KeA lubadele. (metsakaitse aktivist)

“Kui mina leian metsast tohutud rööpad ja teen KKI-le avalduse, siis ei reageerita. Kui teen tohutut kära ja siis tuleb välja, et asi toimus RMK maal, siis RMK teeb kohe KKI-le avalduse ja kohe inspektorid kohal.” (metsakaitse aktivist)

KKI-d mina ei taha materdada, näen, et nad on tasalülitatud ja pigem neil võiks olla võimu rohkem. (metsakaitse aktivist)

“Näiteks nüüd oli näha, et XX hiimäel toimus raie, millel oli Muinsuskaitseamet andnud loa. Teavitasime sellest KKI-d ja kohe alustas uurimist. Oleme palju KeA lubasid andnud neile, aga kunagi ei alusta uurimist. Aga nüüd kohe alustas, sest pole nende ülemus. Ja mingit probleemi ei olnud. Kohe mõnuga läksid selle kallale.” (metsakaitse aktivist)

Inimesi ärritab see, kui nad ei saa tegeleda oma keskkonna kaitsmise ja hoidmisega sellisel moel, nagu nad sobivaks peavad või on harjunud.

- Seoses nende taimedega, ma saan aru, et loodust kõike tuleb hoida, et mingid väärtuslikud asjad siin kasvavad, kõik kokku tore, eksole. Aga aastasadu nad on siin kasvanud. **Minu esivanemad elasid** xx-s, seal ei ma tohi metsa lõigata õieti ega midagi ehitada. Mingid samblikud, vabandust, ma ei mäleta nende nimesid, mul on suur nimekiri nendest. Mingid samblikud, lilled, särgid-värgid, nad on kenad ja toredad. Aga vanasti käidi ju ka täpselt samamoodi seal peal. Veeti hobustega puud metsast välja, kõik kraabiti üles eksole, käidi vankrite ja regedega metsas, ikka midagi ei juhtunud.
- Kõige naljakam on see, et isegi Vene sõjavägi ei suutnud neid hävitada.
- Aga nüüd ei tohi midagi teha. Et ma jumala pärast traktoriga sinna peale ei sõidaks. Täitsa katastroof. (vestlus maaomanike vahel)

“Ma olen eluaeg teinud siin (heina), ma mäletan kui ilusti niidu hein lõhnas, niitsin siis, kui oli paras aeg, kui ilmastik oli hea. Nüüd on nii, et kui kuupäev kukub.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Kohaliku jaoks tüli tekitavad ja ka loodusväärtusi rikkuvad olukorrad ei lahene kasvava bürokraatia tõttu alati kuigi lihtsalt ega õigeaegselt.

“Kui puu kukub, murdub sealt välja, kukub üks leparoigas mulle põllu peale, ma võin selle ära koristada, võtan lõikan juppideks ja panen metsa alla ja jätan sinna ja las ta seal mädaneb. Ma võin ta ära ka viia. Öeldakse, et see on riigivara, aga riik on ju meie vara tegelikult, see peaks meie kõigi oma olema. Võiks nagu huvi tunda selle vastu, et las riik viib ära. Ta ei vii ära seda, mina võtta ei tohi. Mulle müüma ta kah ei hakka üksikult, sest pealinnas ei usu keegi, et mingi loll ostab ühe lepajupi ära sealt põllu äärest. Nagunii ta võtab rohkem sealt kuskilt siis, parem ei müü talle üldse, jätame sinna mädanema.” (poolloodusliku koosluse hooldaja)

- "Vesi praegu valgub metsa laiali, mets mädaneb..."
- "Kõik otsad on umbes"
- "Kala ei pääse kudema"
- "Hooldatavad poollooduslikud kooslused saavad ju viga, kui need üle ujutatakse",
- "Nüüd on otsad lastud umbe minna, riik maksab poolloodusliku koosluse hooldamise eest raha, aga ei lase lõpuni seda olukorda taastada." (maahooldajad omavahel)

Suhtluspraktika

Kõiki eelnevaid probleeme ühendab tervikuks veel üks – suhtlusprobleem, mida suunavad ja muundavad kõik ülejäänud. Suhtlus ühelt poolt keskkonnaametniku, inspektori, teatud juhtudel ka kohaliku omavalitsuse ametniku ning teisalt poolloodusliku koosluse hooldaja, jahimehe, suvitaja, metsa- või maaomaniku jne vahel. Lisateguriteks on suhtlus ametnikel omavahel, avalikkusega, meediaga, valitsusega jmt, millest oli juttu juba eelpool.

Suhtlusprobleemi käivitajaks on sageli juba esimene kontakt ametniku ja tavainimese vahel. Millal tavaliselt tekib kontakt nende osapoolte vahel? Ilmselt siis, kui üks pool kirjutab mingi taotluse või teine pool teeb ettekirjutuse. See on see olukord, kus kokkupuutepunktid tekivad. Ja see kokkupuutekoht on ise barjääre ja konflikte täis. Seega on mõlemas suunas suhtlus algusest peale allutatud tervele hulgale teguritele - kohe tulevad mängu kaitsekorralduse eeskirjad, tehnoloogilised tõrked, bürokraatia, kohalike oludega mitte arvestamine, tähtajad. Need vormivad ja sageli väänavad suhtluspraktikaid.

Suhtlusprobleem ei ole teistest probleemidest eraldiseisev ega seetõttu ka kuidagipidi eraldi lahendatav. See on paljude teiste probleemide tagajärg ning edasikandja ja lahenduste mõttes äärmiselt kompleksne.

Olgu selle “sissekirjutatud” konfliktsuse iseloomustuseks järgnev pikem tsitaat maahooldajalt. Paksus kirjas on välja toodud tekstiosad, mis sobivad viitama eelpool kirjeldatud probleemide:

“Ma olen rääkinud siinsamas tee ääres, tarn kasvab peale, **olen rääkinud, no miks ei võiks varem niita mõni aasta (1)**. Ta ütles, **no tee meile kiri (2)**, no pekki, **miks pean mina kirja tegema? Teil on seda vaja tegelikult, te tahate seda asja (3)**. Siis tulge vaadake üle vahepeal (4) ja öelge mulle seda asja, et **kuule niida sel aastal varem (5)**, ma pole selle vastu. Aga **ma pean alati paluma ja palvetama (6)**, nagu mul oleks kõige rohkem... ma olen **huvitatud PLK aladest (7)**, et säiliks kõik, aga ma ei talu seda piirangut, et alati peab paluma ja palvetama ja **käskima (8)**, kuradile käige. Siis ma ei tunne piiranguid üldse, ma teen mis ma tahan. **Eks saan karistada ka selle eest (9)**...

- (1) *ametnikuga on raske kontakteeruda*
- (2) *suhtlus käib läbi rangelt reguleeritud kanalite*
- (3) *kelle jaoks väärtusi kaitstakse?*
- (4) *ametniku käimine kohapeal*
- (5) *ametniku kaalutusõigus*

- (6) *praegused suhtlusviisid alandavad inimest*
- (7) *PLK hooldajal on huvi väärtuste säilimise vastu*
- (8) *leitakse, et ametnikega suhtluses on vaja nõuda.*
- (9) *karistamine kui levinud "meede"*

Uuringus osalenute pakutud lahendused looduskaitse konfliktile

Paremad lahendused huvitavad kõiki osapooli, kuid toetuvad sageli nende endi väärtussüsteemile.

MAAHOOLDAJA: "Mu arust piiranguid ei olegi siin olulised, ma elangi siin sellepärast, et mulle meeldib elada siin piirangute pärast, muidu ma läheksin ära."

MAAHOOLDAJA "Ei tea, me elame siin, eesti inimene on paikne, ega kodust välja niisama lihtsalt ei aja."

KESKKONNAAMETNIK: "Maahooldajad on ikkagi eelkõige partnerid, ei ole rasked suhtluspartnerid ja meil on sarnased huvid, et alad saaksid hooldatud. Mis teeb raskeks suhtlemise, on see, kui me ei oska neid aidata või ei saa neid aidata. See on emotsionaalselt raske, endal jääb ka tunne, et riik teebki neile ülekohut ja ei lahenda nende probleemi, millele nad õigesti vihjavad."

KESKKONNAAMETNIK: "Kuid head inimesed, kes tegelikult teavad, on talupojamõistusega ja ei taha konflikte ja poliitikat."

ETTEVÕTJAD: meil on naabritega suhted olemas, väljastame neile teavituskirju, suhtleme kogukonnaga. Teavitame oma metsatöödest ja kontaktnumbrid... konfliktid ennetame. Kui on tehnoloogilised jamad (rööbas tee peal), siis kruusakoorem sõidab ja hõõvel käib üle ja saab parem kui varem. Kui oled metsaomanik kuskil külas, tahad minna sinna kordi, siis kui sul üks kord seal on mingi jama, siis külaelanik räägib seda veel oma lapselapsele ka ja sa ei saa seal enam kunagi majandada. Tõmmatakse põllule lint ette ja kõik.

OMAAVALITSUSAMETNIK "Kui riik tahab oma kaitsealasid teha, siis RMK maid on oi kui palju, kõik kaitsealad tehtagu sinna. Iga väike kotkapesa, kui sealt äkki tuleb kotkas, ootame, äkki saaks kaitseala teha, soo on ümber, midagi inimene teha ei saa. Keegi ei kompenseeri seda majanduslikku tulu, mis ta lootis saada, kui ta maa ostis või tagasi sai. Ega siis maa peab tootma tagasi midagigi inimesele, kui ta seda omab."

(1) Mis inimestele meeldib: kui ametnik arvestab oludega. Sellele soovile viidatakse tihti peale kasutades mõistet kaalutusõigus.

Näitelood:

“Kui silopallid on vaja põllult ära tuua, kuid talv on märg ja pallide tassimine keerab kogu põllu hukka, siis peaks saama ametnik arvestada, et valida on kahe halva asja vahel.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Kohalik ametnik nägi, et kohalik mees oli teinud väikese kruusaaugu lahti ja vedas endale kruusa ja siis ta vaatas püüdlilikult kolm nädalat teisele poole ja siis aeti see kruusauk kinni ja kõik on korras. Ta sai aru, millest jutt käib, aga kui tuleb kaugemalt keskkonnaametnik või Keskkonnainspektsiooni ametnik, siis tegelikult tal ei pruugi see kael painduda sinna kõrvale vaatama ja ta teeb täie rauaga ära ja ongi see...” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Üldise ootuse võtab kokku see pikem tsitaat:

“Ametnik võiks olla ka nõuandja, mitte ainult ei-ütlev. Selles kohas tunnetan, et saan aru, on olemas seaduse raamid ja see annab talle õiguse nii vastata, aga see ei lahenda selle inimese olukorda. Ta võiks seda seadust ka soovitada või rääkida kolm-neli lauset juurde, et lahendused võiksid olla need, teised või kolmandad. Kas tõlgendamine või mõningane nõuandev roll. Mind maksumaksjana häirib see, et sisuliselt ametnik elab ju ettevõtja ja põllumehe tulumaksudest, meie ju oleme talle palgamaksjad, siis ole hea ja teeninda meid.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Samas, nagu näitavad huvipoolte negatiivsed kogemused, on kaalutusõigus seotud terve hulga ohtudega. Sageli tähendab kaalutlemisõiguse kasutamine oma maitse järgi otsustamist, mis mõistagi ei pruugi olla teisele osapoolle vastuvõetav.

“See sõltub ikka väga suvaliselt ka kaitseala valitsejast, mis sa seal tegema hakkad. Kui see on ikkagi teatud kiiksuga, sõltuvalt sellest, mis tema see lemmikloom või -lind või tema see lemmikteema on, siis võib nii olla, et sa ei saagi.” (väikemetsaomanik)

(2) Mis inimestele meeldib: tunda end väarikana, toetatuna ja koostööpartnerina

Üks lahendustee, mida palju välja pakuti, oli Natura 2000 alal tegutsemise (ja mittetegutsemise) tõstmine teenusepakkuja tasandile.

“See paneks paremini paika selle, et riik on iseenesest ju defineerinud, et tal on vaja, et need kooslused või maastikud säiliks, et riigil on vaja... tegelikult on ju rahvuspargi mõistes niimoodi, et riigil või rahvuspargil on vaja, et siin oleks inimesed, et siin toimuks maastik, et siin oleks metsad, niidud, viljapõllud...” (poollooduslike koosluste hooldaja)

“Ja siis võib-olla lähebki paika see turumajanduse situatsioon, et kui riik tahab, et siin oleks rahvuspark, siis ta peabki hakkama teenust tellima, mitte ta ei mängi seda, et te saate hirmsasti abi ja te peate selle eest kõvasti võimlema ja et see on nagu teie huvi.” (poollooduslike koosluste hooldaja)

Siin toodi välja ka mitu nägemust, mis väärtussüsteemide poolest tugevalt erinevad:

- Poollooduslike kooluste regulaarne ja väärtusi säilitav hooldamine kui teenus riigile,
- metsa majandamata jätmise ehk koosluse hävitamata jätmise kui ökosüsteemne teenus.

Huvipooltel oli ka nägemus, milliseid muutusi sellise lahenduse sisseviimine vajab: kirjeldati muutusi sõnavaras (*hüvitis toetuse asemel*), lepingutes (teenusepakkumise põhjal tehtud lepingud), kontrollimisviisides.

(3) Teistsugune kaitsesüsteem

Päris ideaalis, igal kaitsealal ja objektil, kus elavad inimesed, peaks olema üks inimene, kes selle konkreetse objektiga tegeleb algusest lõpuni, kelle poole saab alati pöörduda, kes on kontaktisik ja selle objekti kõigi probleemide ja telgitagustega kursis. (keskkonnaametnik)

Tööde sissetellimine on ca 2 korda kallim protsess. Lõpuks ka veel see turuhind, mis on oluliselt kallim, sest tema sõidab objektile ainult selle asja pärast. Aga kui seda teeb inimene, kes töötab piirkonnas ja teeb mitu asja korraga, siis selle ühiku kulu on objekti hooldamiseks oluliselt väiksem. (keskkonnaametnik)

Me leiame, et abiks oleks isegi see, et kui meie järelevalve funktsioon tuleks meie juurde, et kui probleem ilmneb, saaks inspektori välja saata. (keskkonnaametnik)

KKI peaks kuuluma Siseministeeriumi alla. Siis ta oleks sõltumatu organ. Praegu KKI on kõige madalam ja tal ei ole mingit võimu. (metsakaitse aktivist)

(4) Veel huvipoolte endi pakutud lahendusi erinevatele Natura 2000 seotud probleemidele:

- **Ametite detsentraliseerimine**

“Ma leian, et kõiki neid ameteid on tsentraliseeritud liigselt ja parem oleks neid mingil määral detsentraliseerida ja mingisugune järelevalveorgan võiks olla tsentraalsem, et ei oleks mingit kohalikku korrupsiooni. (metsakaitse aktivist)

- **Ametniku võimestamine**

“Inspektoril peaks olema nii palju julgust, või nii palju enda selgroogu, et kaitsta iseennast, mitte minna võtta maksimaalselt enda seljatagune tugevaks teha.” (poollooduslike kooluste hooldaja)

- **Kaitseväärtusteatised** lisaks kaitsekohustusteatisetele – et inimesed saaksid aru kaitstavatest väärtustest

- **Maksusüsteemi muudatused**

“Tegelikult peaks olema astmeline maamaks, mis on seda väiksem, mida paremas seisukorras su mets on. Kui mets on looduskaitseala, siis see võiks minna positiivseks, hakkad saama toetust. Aga kui teed lageraiet, siis sul ka maamaks koheselt tõuseb.” (metsakaitse aktivist)